

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תקע

ערב שבת־קודש
פרשת ראה
כ"ח במנחם־אב ה'תשס"ה

יוצא־לאור על־ידי
מכון ליובאוויטש שעל־יד
צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

ממעייני החסידות

חשבון תפילה בציבור וקביעת עתים לתורה. לא ייתכן לייחס חשיבות גדולה יותר ל'כלי' מלברכה.

(קונטרס ומעיין עמ' 126)

* * *

על האדם לעשות 'כלי' (בלבד) לפרנסתו, ולהשתדל בכל כוחו שה'כלי' יהיה נקי מכל סיג ופסולת של הונאה וכדומה, דהיינו שיהיה הכל על־פי דיני התורה. אז הוא אכן 'כלי' ראוי לברכה העליונה. ברכה בפרנסה ניכרת בשני היבטים: א) הפרנסה ברווח, ב) הפרנסה מנוצלת לצרכים נכונים וטובים.

(היום־יום כז בסיוון)

מהחל חרמש בקמה (טו,ט)

פעם התלוננו חסידים לפני כ"ק אדמו"ר המהר"ש, שהמשפיע בעירם נוהג בהם ביד קשה. כשנכנס המשפיע ליחידות, אמר לו הרבי:

"מהחל חרמש בקמה" — את ה"קמה", דהיינו הגאווה והישות, צריך לשבור ב"חרמש" — כלומר, בתעניות ובסיגופים. אולם כל זה הוא כלפי עצמך. ואילו בכל הנוגע לזולת נאמר (תצא כג), "וחרמש לא תניף על קמת רעך".

(מפי השמועה)

ועשית חג שבועות (טז,י)

הגילויים המתגלים בחגי ומועדי ישראל נמשכים על־ידי עשייה בפועל. בפסח — אכילת מצה; בסוכות — סוכה וד' מינים; ובשבועות — אמירת אותיות התורה. ודיבור זה נחשב כמעשה, שכן הדיבור בתורה ותפילה הוא כעין דיבורו של הקב"ה, שחשיב מעשה (ב"ר פמ"ד).

(ספר־המאמרים תשי"ה עמ' 182)

ושמחת בחגך (טז,יד)

צריכים להכניס את השמחה לתוך הנפש פנימה, עד שהחג יהיה שלך — חגך.

(ספר־השיחות תשי"ד עמ' 82)

לזכות

האחים התמימים הדגולים לבית

דייטש

הרה"ח ר' זלמן, ר' יוסף, ר' אברהם־משה

וגיסם ר' גבריאל גופין שיחיו

פרשת ראה

ראה אנוכי נתון לפניכם היום ברכה וקללה (יא,כו)

אמר משה נביא: חמון דאנא מסדר קדמכון, יומא דין, ברכתא וחילופא (תרגום ירושלמי)

"משה רבנו" שבכל דור נתון לנו ("ברכה" ו"קללה", כלומר – שלפעמים מילוי הוראותיו מביא למצב קשה. אך עלינו לדעת שלאמיתו של דבר אין כאן קללה כלל, אלא רק ברכה, כי על-ידי ייסורים אלו נפטרים מייסורים קשים יותר, וכיוצא בזה.

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת ראה תשי"ח)

אחרי ה' אלוקיכם תלכו (יג,ה)

להלך אחר מידותיו של הקב"ה (סוטה יד)

"אחרי ה'" – היינו בחינת "אחוריים" של ארבע אותיות שם הוי"ה, שמהן באים ארבעה היסודות הרעים של הנפש הבהמית, שהם המקור לכל המידות הרעות (אש – כעס וגאווה; רוח – הוללות וליצנות; מים – המשיכה אחר תאוות; עפר – עצלות ועצבות).
 "יתִכְבוֹי" – עליכם ללכת אחר מידותיו של הקב"ה ולתקן את המידות הרעות ששורשן ב"אחרי הוי"ה".

(אור התורה דברים עמי תרפד)

העניק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך... וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלוקיך (טו,יד-טו)

צאן – רומז לקרבן פסח, הבא מן הצאן, שהוא זכר ליציאת מצרים ("שפסח המקום על בתי אבותינו").

גורן – רומז למצה, שבאה מדגן שבגורן, שאף היא זכר ליציאת מצרים ("שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך-מלכי-המלכים הקב"ה וגאלם").

יקב – רומז לארבע כוסות, שנתקנו כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמרו ביציאת מצרים. אולם במרור אין דין הענקה. שכן המרור הוא זכר לעבודת פרך, ובעבד עברי נאמר (בהר כה) "לא תרדה בו בפרך".

(תורת לוי-יצחק עמי כ)

וברכך ה' אלוקיך בכל אשר תעשה (טו,יח)

יכול אפילו יהא יושב ובטל? תלמוד-לומר, בכל אשר תעשה (ספרי)

אמנם הפרנסה באה מברכת ה', אבל בכל-זאת עלינו לעשות 'כלי' בדרך הטבע לברכה זו. שכן הברכה באה משם הוי", מקור כל הברכות, והיא חייבת לעבור דרך שם אלקים – בנימטרייה הטבע.

ומכיוון שהעיקר הוא ברכת ה', כמוכן, ולא הכלי, לכן יש להיזהר שעסק הפרנסה לא יהיה על

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ח במנחם-אב ה'תשס"ה – ה' באלול ה'תשס"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ח במנחם-אב	הלכות מלכים ומלחמותיהם. פרק י"ב.	הלכות טומאת אוכלין. פרק ט.	מ"ע קצא. ריד. מל"ת שיא. נח. מ"ע רכא. מל"ת רסג. רסד.
ש"ק	כ"ט במנחם-אב	אז וגוי. כל המצות.. שנת החמה.	פרק י.	הספר הזה שאבאר בו... שזכרנו*** ואני עתה מתחיל בוכרון השרשים... במצות עשה...
א'	ל' במנחם-אב	מצות עשה. א מצוה ראשונה.. אין לו.	פרק יא.	השרשים*.
ב'	א' באלול	מצות לא תעשה. א מצוה.. אלו הם.. בין עשה ובין לא תעשה.	פרק יב.	השרשים*.
ג'	ב' באלול	וראינו לחלק.. בעזרת ש-די.	פרק יג.	השרשים*.
ד'	ג' באלול	משוך חסדך וגוי. ספר המדע והוא ספר ראשון.. הלי יסודי התורה.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק יד.	מ"ע א. מל"ת א. מ"ע ב.
ה'	ד' באלול	פרק ד-ו.	פרק טו.	מ"ע ג. ד. ט.
ו'	ה' באלול	פרק ז-ט.	פרק טז.	מל"ת טג. סה. מ"ע קעב.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן וציצית	זמנ זריחת החמה	זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	72 ד' לפני הזריחה	120 ד' לפני הזריחה							
ו'	7.29	7.03.5	1.12	12.40	9.26	6.21	5.25	5.02	4.11
ש"ק	7.28	7.02.2	1.12	12.40	9.27	6.21	5.25	5.03	4.12
א'	7.26	7.00.9	1.11	12.39	9.27	6.22	5.26	5.04	4.13
ב'	7.24	6.59.7	1.11	12.39	9.27	6.22	5.27	5.04	4.13
ג'	7.23	6.58.4	1.10	12.39	9.27	6.23	5.27	5.05	4.14
ד'	7.22	6.57.1	1.10	12.38	9.27	6.23	5.28	5.06	4.15
ה'	7.20	6.55.8	1.10	12.38	9.27	6.24	5.29	5.07	4.16
ו'	7.19	6.54.5	1.09	12.38	9.27	6.24	5.30	5.07	4.17

* הזמנים מתייחסים לאזור השפלה. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים	תל-אביב	חיפה	באר-שבע
ראה	צה"ש 6.26	צה"ש 6.42	צה"ש 7.40	צה"ש 7.38
שופטים	צה"ש 6.17	צה"ש 6.33	צה"ש 7.31	צה"ש 7.29

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוך • עורך: שניאור-זלמן רודמן • הגהה: יוסף-יצחק איידלמן
 מו"ל: מכון ליובאוויטש שע"י צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז
 יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב
 כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169
 אינטרנט: http://chabad.org.il דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il
 ISSN 0793-7474

מפרשת דברים ואילך מדובר שם אודות (התשובה), עטרת-ראש, וכן עוסקים בתפילה במתינות ובחשבון-נפש¹⁸. מעבודת חודש זה: עריכת חשבון-צדק על השנה שעברה וקבלה טובה על השנה הבאה¹⁹, והגברת הזוויות והפעילות בסדר-מרע ועשה-טוב²⁰.

נוהגים לבדוק בחודש זה תפילין ומוזוות (אם כבר עברו שנים-עשר חודש מבדיקתן האחרונה), וכל אשר ימצאו בדק בשאר מצוות – יתקנו. וכדאי ונכון ביותר, שכל אחד ואחד – יתחיל לפרסם זה – נוסף על הקיום בעצמו – בכל מקום שידו מגעת, בכל מקום ומקום, לכל אחינו בני ישראל שליט"א²¹.

העבודה דחודש אלול (כולל התשובה שבו²²) היא בשמחה רבה, שלא יכולה להיות שמחה גדולה ממנה, שהרי "המלך בשרה... ומראה פנים שוחקות לכולם"²³.

יש לעורר את העם בדרכי נועם ומתוך ענווה, וחלילה לומר (בכל השנה, ובמיוחד בחודש אלול, חודש הרהמים והסליחות) דברים קשים על ישראל – בנו יחידו של הקב"ה²⁴. יש להרבות בכרכות בחודש זה, ולשלול ענייני היפק הברכה ח"ו²⁵. כשכותבים מכתב בחודש אלול, נהגו לאחל

שחת חיי אלול תשליח סי"ט.
 18 יאוצר מנהגי חבידי' אות ג, ושי"נ.
 19 שיחת שי"פ ראה תש"ל סי"ב.
 20 שיחת אדרי"ח אלול תש"ל סי"ב.
 21 ספר-השיחות תש"ח שם, ממטה-אפרים סי' תקפ"א סי"י. לוח כולל-חבידי. וראה שיחות-קודש תש"ל ח"ב עמ' 377, שכאשר זקוקים לברכה מיוחדת, עדיף לבדוק מידי י"ב חודש (כהידור קבוע – ואפילו שלא בחודש אלול).
 22 ראה שיחת חיי אלול תש"ל סי"ד.
 23 ספר-השיחות תש"ח ח"ב עמ' 618.
 24 ליקוטי-שיחות כרך כד עמ' 308, התוועדויות' תש"ח ח"ד עמ' 1929 ועוד.
 25 שיחת כי מניא תש"ח סי"ט סי"ב.
 26 ספר מהרי"ל – מנהגים (הוצאת מכון-ירושלים עמ' 204, הובא בא"ר סי' תקפ"א סי"א ובבאר-היטב שם סי"ג).
 27 יאוצר מנהגי חבידי' עמ' יב. לעיל שם נקבצו גם מנהגי רבותינו נשיאנו שלפניו בנדון.
 28 ספר-השיחות תש"ח ח"ב עמ' 610.

כל ההשפעות עוברות דרך ה"משה" שבדור

משה רבנו נתן לישראל את דרגת הראייה באלוקות, על-ידי שהוא בעצמו ראה את הארץ מרחוק □ ביאמונה יש יותר אור, מה-שאינ-כן 'השגה' היא ישות ומציאות □ אף-על-פי-כן, דווקא הביטול שעל-ידי השגה והבנה הוא ביטול פנימי ואמיתי □ משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

שלכן, כאשר ראה שאינו נכנס לארץ, אמר "ועתה ישראל שמע"⁴.

ביאור ההפרש בין ראייה לשמיעה:⁵ אמרו רז"ל אינה דומה שמיעה לראייה, דבשמיעה – היינו השגה – תיתכן מציאות של קושיות ותירוצים, דגם אם משיג את הדבר לאשורו ומנחם אצלו היטב, מכל-מקום, אפשר לסתור את ההשגה על ידי קושיה; מה-שאינ-כן כשארם רואה את הדבר, גם קושיה היותר גדולה שבעולם לא תוכל לסתור את ההתאמתות של הדבר הנראה, ואף לא תחלוש אותה.

וטעם הדבר – לפי שהשגה מגיעה רק במדרגה מסוימת של הנפש אבל לא בעצם הנפש, ולכן, גם לאחר השגת הדבר לאשורו נשאר עדיין "מקום" בנפש ששם לא "הגיעה" ההשגה ובמילא אפשר להקושיה והסתירה "להיאחז" במקום זה, וכאשר מתגבר המקום שבו נאחז הקושיה על ההשגה – כלומר:

א. נתבאר בהמאמר בפירוש לשון הכתוב "ראה אנוכי נותן לפניכם היום" – דלכאורה אינו מובן, הלא משה לא נתן להם אז מאומה, שהרי הברכה וקבלה האמורות על הר גריזים ועל הר עיבל נאמרו לישראל רק לאחר זמן⁶, ואינו דבר הניתן מיד ליד שנאמר אשר משה הוצרך לתת אותן כעת כדי שיתנו אחר-כך בהר גריזים ובהר עיבל – שנתנה זו היא "נתינת" שם הוי' בכל נפש מישראל בפנימיותה ("לפניכם").

אבל עדיין צריך להבין אומרו "ראה אנוכי נותן לפניכם היום" – והרי עניין זה (נתינת שם הוי' בנפש כל ישראל) כבר נפעל בשעת מתן-תורה, ומהי הנתינה בכתוב זה ש"אנוכי נותן לפניכם היום"?

אך העניין הוא: מבואר בליקוטי-תורה⁷ שהטעם שמשה רצה להיכנס לארץ-ישראל הוא לפי שאז היה ממשיך בבני ישראל בחינת הראייה באלוקות,

4 ואתחנן ד, א.
 5 ראה בארוכה ד"ה פרה בשלום ה'תש"ג (ת"מ) ח"ו עמ' 199. ושי"נ.
 6 מכילתא יתרו יט, ט.

כאשר ה"רייכקייט" (ה"עושר") והעמקות שבהקושה הם עוד יותר מה"רייכקייט" והעמקות שבההשגה – אזי נסתרה ההשגה; מה-שאינ-כן ראייה מגעת בעצם הנפש, ומכיוון שהעצם חודר את כל הנפש כולה, על כן גם ההתאמתות שעל-ידי ראייה נחקה בכל חלקי הנפש, ובמילא לא נשאר שום מקום בנפש שבו יוכל סתירה או קושה להיאחז בו.

ב. והנה, אף-על-פי שמשא לא נכנס לארץ, אבל זה גופא שהקב"ה הראה לו את הארץ מרחוק, פעל על-כל-פנים שיהיה בבני-ישראל מעין עניין הראייה באלוקות, דהיינו שהעבודה לא תהיה מצד השגה בלבד, אלא שבההשגה יהיה גם מעין עניין ההתאמתות שמצד ראייה. ועל-פי זה יש לפרש את הכתוב "ראה אנוכי נותן לפניכם היום" – שמשא רבינו נתן להם את ה"ראה", דרגת הראייה באלוקות, על-ידי שהוא בעצמו ראה את הארץ מרחוק. ואין להקשות – ממנה-נפשך: מכיוון שמשא לא היה יכול להיכנס לארץ, מאיזה טעם שיהיה, ולא היה ביכולתו להמשיך ראייה ממש בבני ישראל – מדוע לא היה אפשר להיות ידי מישוה אחר שנכנס לארץ בפועל, ולמה הוצרך שמשא דווקא יראה את הארץ (רק) מרחוק, כדי שהמשכת הראייה בבני-ישראל

תהיה על-ידו דווקא? אך העניין, כמו שזכר כמה פעמים¹⁰, שכל העניינים צריכים לבוא לבני ישראל על-ידי משה דווקא, כי משה רבינו הוא "ראש בני ישראל", וכל העניינים נמשכים על-ידי הראש דווקא. ולפיכך לא ייתכן אלא אחד משניים: או שהעניין נמשך לישראל על-ידי משה, ואם לאו – אינו נמשך להם כלל. וכן הוא בכל דור ודור, שכל העניינים צריכים לעבור על-ידי ה"משה" שברור הוא.

* * *

ג. (אחד מהאורחים היה מבני ארץ-ישראל, ונתן שלום לכ"ק אדמו"ר, ואמר כ"ק אדמו"ר:) ישנו ספר (שנדרס מכתב יד) שבו נלקטו כל חילוקי המנהגים שבין בני ארץ-ישראל ובני בבל¹¹, ומובא שם: "בני בבל אין תלמיד שואל בשלום רבו, בני ארץ-ישראל תלמיד אומר לרבו שלום עליך רבי". מקור הדברים – הוא בירושלמי¹², דאיתא שם שר' יוחנן היה בארץ-ישראל, ור' יעקב בר אידי היה עמו. פעם עלה ר' אלעזר תלמידו מבבל והיה בטמין עצמו מלפני ר' יוחנן ולא נתן לו שלום ונתרעם עליו ר' יוחנן ואמר "תרתי מלין הדין בבליי עביד בי, חדא דלא שאל בשלומי, וחדא דלא אמר שמועתא משמי". נענה ר' יעקב בר אידי ואמר: כך אינו נהגין גביהן, זעירא (קטן) לא שאל בשלמיה

7) כאן ביאר כ"ק אדמו"ר דיוק הלשון בתנאי (ספכ"ה) "יבונה יובן למה ציווה משה רבינו ע"ה במשנה תורה לדור שנכנסו לארץ לקרות קריאת-שמע פעמיים בכל יום" – דלכאורה אינו מובן, מהו הדיוק ב"דור שנכנסו לארץ" דווקא. – חסר הביאור (וראה גם שיחת יום ב' דח"ש ה'תשי"ג ס"ל (תר"מ ח"ח עמ' 228)). – המו"ל.
8) חסר קצת (המו"ל).
9) והמשך הכתוב, "ראה אנוכי נותן גוי" ברכה וקבלה" – קאי על שני אופני עבודה, בדרך אור ישר ובדרך אור חודר (כמו שנתבאר בהמאמר), שעל-ידי ההתאמתות שמצד בחינת ראייה ("ראה"), נקל ביותר העבודה בשני האופנים

דאור ישר ואור חודר.
10) ראה גם שיחת ג' דח"מ סוכות ה'תשי"ג ס"ט (תר"מ ח"ז עמ' 71). ועוד.
11) "חילוף מנהגים בין בבל וארץ-ישראל" (וועין תרל"ח, ולאח"ז ירושלים תשל"ג) "אוצר חלופי מנהגים" (ירושלים תש"ב, ולאח"ז שם תשל"ג) – אות לג.
12) מים של שלמה סוף ב"ק קונטרס חלופי מנהגים בין ארץ-ישראל ובבל ס"ג.
13) ראה גם מכתב ח' אדר ה'תשי"ג (אגרות-קודש ח"ז עמ' קפ). וש"נ.
14) ברכות פ"ב ה"א. וש"נ.

פעם אחת אחרי כל המזמורים (שיר-שלי-יום, ברכי נפשי, לדוד ה' אורי); וכן במנחה אומרים קרישיתום רק אחרי עלינו⁸.

במשך יום זה תוקעים להתלמד⁹.

מנחה:

לפני 'עלינו' אומרים 'לדוד ה' אורי' (ראה לעיל בשחרית). המתפלל במניין שבו אומרים 'עלינו' תחילה, יאמר עלינו עם הציבור, ו'לדוד ה' אורי' לאחרי זה¹⁰.

בחדשי אלול ותשרי, חייבים תלמידי ב"ה הישיבות לשהות וללמוד ולהתפלל בהשגחה מלאה בין כותלי הישיבה (ואין כזה כל סתירה לדרישה לצאת לעורר יהודים וכו', כי יש די זמן לשני העניינים). יש לפנות לשם כך להנהלות הישיבות [מכלל החוגים] ולשכנע אותן שידאגו לכך, ואף לפנות לתלמידים – אם הנהגה לא תצווה על כך, שהם, בקבלת-עול עצמית שלהם, ירצו וידרשו להישאר אז בישיבה¹¹.

8) ספר-המנהגים עמ' 17. כיוון שהטעם הוא כדי למעט באמירת קדישים כשיאנו מוכרח, מסתבר שגם 'חיובי' מאישי המתפלל במניין שאומרים עוד קדישים, לא יאמרם. 9) המג"א (תקפ"א ס"ק א) הביא שתי שיטות בזמן התחלת התקיעות, אם ביום א' דר"ח או ביום השני, והכריע שאין לזוז מהמנהג להתחיל ביום השני (אבל במקום שאין מנהג הכריע בהוספות לשו"ע רבנו לבעל ידברי נחמיה שם סו"ס א, להתחיל ביום הראשון). ומנהגו הוא כעין פשרה בין השיטות. ובליקוטי-שיחות, כך לד, עמ' 95 נתבאר, שתקיעה זו היא יקול אחד, מעין 'תקיעה אחת' דיו"ס הכיפורים. מסתבר שכדי להתלמד צריך לתקוע תקיעה, שברים ותרועה, אך מסתמא אין קפידא במספרם.
10) אג"ק כך יט עמ' תל. אלא שעליו לזכור, לומר את פסוקי יאל תירא ויאל צדיקים שייכים לסיום התפילה – רק אחרי 'לדוד אורי'. המקור לאמירת עלינו עם הציבור – במקום שמתר להפסיק – הוא במחצית-השקל סי' סה (בקיבוץ מאמירת תהילה לדוד עם הציבור שני שם במ"א סי' ג ובשו"ע אד"ה סי' ב. ואדרבה, בערוך-השלחן שם סי' כתב שייאנו אין נוהגין כ"י בתהילה לדוד, רק באמירת ישמע', וכו' בעל-עצמו, ויש שם אומרים עלינו, הובא בקצות-השלחן סי' יג סי' י.
11) ליקוטי-שיחות, כך ב, עמ' 641. ואף בשנים אלו,

יום שני

א' באלול – ב' דראש-חודש

חודש אלול¹:

מנהג ישראל להוסיף בחודש אלול ביתר שאת וביתר עוז בתפילות ובתחנונים (ובפרט באמירת תהילים) ובעבודת התפילה, בלימוד התורה (ובפרט – פנימיות התורה)², וכן בגמילות-חסדים ובצדקה³, ובאהבת-ישראל בכלל⁴, והתעסקות מיוחדת ב'מבצעים'⁵. גם לנשים, יש להקפיד שלא יעבור עליהן יום ללא הלכות הצריכות וענייני מוסר וחסידות הקשורים לחודשי אלול ותשרי⁶.

כיוון שבמדינות אלה שנת הלימודים מתחילה בחודש אלול, יש להגביר בחודש זה את הפעילות בענייני חינוך⁷.

בישיבות תומכית-מתימים מוסיפים בחודש זה (התלמידים, והראשי-ישיבה והנהגה לא-כל-שכן) זמן ללימוד חסידות, ובפרט מאמרי 'עבודה', ומאמרים השייכים לאלול, כגון: איגרת-התשובה בתנאי, דרך-החיים, שער-התשובה ושער-התפילה, ליקוטי-תורה (שכבר

שרבים מהתמימים נוסעים לבית חיינו או לשלחות, נמשכים סדרי הישיבות עם כל הנשארים עד אחרי היום הקדוש.
11) בכמה פרטים במנהגי חודש אלול נעזרתי ברשימתו של הרה"ח רמ"א ש"י זלגואן בכפר חב"ד, גיליון 918 עמ' 72.
12) ליקוטי-שיחות ח"ב עמ' 383 וחי"ד עמ' 1345. ולהעיר, ש"ע"פ המסופר בליקוטי-דיבורים (חי"א דף קט"ז א), שהיו אומרים או לומדים בחודש אלול בליובאוויטש יתיקוני זוהר, הסיק הרבי שאכן היה מנהג כזה (המזכיר בהקדמה הא' של סי' כסא מלך על תיקוני זוהר) בין חסיד חב"ד, אע"פ שאין הכוונה שחייבים לנהוג בזה (משיחת ש"פ צנז"י תשכ"ב).
13) צ"ל באופן דמיתנות (לאביוניס) הן בכמות והן באיכות, שתהיה דבר חשוב הן מצד הנותן והן מצד המקבל – ה'תועדויות' תש"ט ח"ד עמ' 209.
14) ספר-השיחות תש"ט ח"ב עמ' 700, תש"נ ח"ב עמ' 643 638, וש"נ.
15) שיחת ש"פ ראה תשל"ד סי' ג. ש"פ ראה תשל"ז סי' כ.
16) משיחת ח"י אלול תשל"ז, הנחת ה'י' בלתי מוגה סל"ב, עיי"ש.
17) ליקוטי-שיחות כך יד עמ' 261, וראה שם עמ' 251.

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

ביום שישי יתנו 'משנה', סכום כפול לצדקה, גם בעד יום השבת¹.

שבת-קודש פרשת ראה

כ"ט במנחם-אב – מברכים החודש וערב-ראש-חודש אלול

היום, ערב ראש-חודש, יש להוסיף בתורה, תפילה וצדקה² (כולל גם צדקה בשבת – על-ידי הכנסת-אורחים בסכר פנים יפות, וכיו"ב)³. אמירת כל התהילים בהשכמה בציבור. אחר-כך לומדים במשך כשעה מאמר חסידות המובן לכולם, ואחר-כך התפילה.

המולד: אור ליום ראשון, שעה 10:04 ו-11 חלקים.

מברכים ראש-חודש אלול: ביום הראשון וביום השני.

הפטרה: עני' סוערה, ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש: ויאמר לו יהונתן מחר חודש גוי'. ויאמר יהונתן לדוד לך שלשום גוי'. (שמואל-א' כ"ח. שם, מב). אין אומרים 'אב הרחמים'.

אחר התפילה – התוועדות בבית-הכנסת⁴. מנחה: אין אומרים 'צדקתך'. פרקי-אבות – פרק חמישי.

מוצאי שבת-קודש: בתפילת שמונה-עשרה אומרים: 'יעלה ויבוא' (מזכירים זאת בטפילה על הבימה קודם תפילת שמונה-עשרה. בקייטנות וכדומה שמכריזים, באופן המותר⁵, את סדרי התפילה – יש להכריז גם את אמירת 'יעלה ויבוא').

יום ראשון

ל' במנחם-אב – א' דראש-חודש אלול הרבי הורה להתחיל באיחולי 'כתיבה וחתימה טובה' מהיום⁶. ופעמים רבות שהיה מקדים יותר⁷.

בשחרית, אחרי חזרת הש"ץ: הלל, ואברהם זקן, קדיש תתקבל. שיר-שלי-יום, ברכי נפשי, לדוד ה' אורי, קדיש-יתום.

מהיום עד הושענא-רבא ועד בכלל אומרים 'לדוד ה' אורי' בשחרית אחר שיר של יום, ובמנחה קודם עלינו. אומרים קדיש-יתום רק

לעשות זאת ע"י הפת שלטים עם מספרי העמודים בזמנים המתאימים, בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"א סי' כב) מתיר זאת רק בין המזמורים דפסוקי דמזמרה, וכמונב בין ישתבח ליוצר, אך לא בקי"ש וברכותיה אפילו בין הפרקים. וראה משי"כ בזה בקובץ הערות וביאורים, גיליונות: תתי"כ עמ' 95 ותתמ"ו עמ' 40. בעיקר דנו מצד צורך התפילה, ובפרט ע"פ הדי"מ סי' קיא סי"ק ב, עיי"ש. ולכאורה יש לדון במצב כזה דהוי כמו אפרושי מאיסורא כשא"אפשר בעניין אחר (דשרי כמ"ש בכ"פ החיים סי' סו סי' ז. וראה אישישראל פ"י"ט ע"א).

(6) 'התוועדות' תשמ"ו ח"ד עמ' 339 (מבאר שם שהעיקר הוא הברכה פא"פ, אם כי מדובר גם על כתיבה כשחל בחול, כמנהג המובא להלן ע"י ציון 22). (7) יוצר מנהגי חבי"ד, אלול, עמ' ג.

דרבה דאינון מקיימין "ראוני נערים ונחבאר"¹⁵. שלום לרב: בארץ-ישראל, מכיוון שהלימוד הוא בדרך אור ישר, שבו יש אור רב, במילא שם גם הביטול להרב הוא ביטול גדול ביותר²² ואין יתיב דרש ואמר שמועתא מן שמייה דר'

לא ייתכן אלא אחד משני מצבים – או שהעניין נמשך לישראל על-ידי משה, ואם לאו, אינו נמשך להם כלל!

ישמעאל ולא אמר שמועתא מן שמייה דר' עקיבא, אמר ליה, כל עלמא ידעין דר' מאיר תלמידו דר' עקיבא, אמר ליה, כל עלמא ידעין דר' אלעזר תלמידיה דר' יוחנן (וכל מה שאומר סתם, דברי רבו הם).

ד. ויש לבאר החילוק בין מנהג בני בבל ומנהג בני ארץ-ישראל בעניין נתינת שלום לרבו, וכן השיכות בין שני סיפורים הנ"ל (העדר שאילת שלום לרבו, והעדר אמירת שמועה בשם רבו): ידוע¹⁶, שהחילוק בין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי הוא, שהלימוד בירושלמי הוא בדרך אור ישר, ובבבלי – בדרך אור חוזר, שזהו עניין ריבוי הקושיות והפלפולים שבתלמוד בבלי, כמאמר "במחשכים הושיבני"¹⁷ זה תלמוד בבלי¹⁸. אבל מכל-מקום, דווקא על-ידי הפלפול שבתלמוד בבלי מגיעים למעלה יותר, וכמאמר הזוהר¹⁹ על הפסוק²⁰ "יעשה למחכה לך" – "אינון דדחקין למילה דחוכמתא"²¹.

ועל-פי זה יובן טעם החילוק בין מנהג בני בבל ומנהג בני ארץ-ישראל בעניין נתינת שלום לרב: בארץ-ישראל, מכיוון שהלימוד הוא בדרך אור ישר, שבו יש אור רב, במילא שם גם הביטול להרב הוא ביטול גדול ביותר²² ואין יתיב דרש ואמר שמועתא מן שמייה דר'

אמנם אף-על-פי שהביטול שבארץ-ישראל (שמצד גילוי אור) הוא למעלה מהביטול שבבבל, מכל-מקום, יש מעלה גם בהביטול שבבבל לגבי הביטול שבארץ-ישראל (על-דרך הנ"ל שדווקא על-ידי הפלפול שבתלמוד בבלי מגיעים למעלה מתלמוד ירושלמי). ונקודת העניין – דמעלת הביטול שבארץ-ישראל היא בכמות הביטול, ומעלת הביטול שבבבל היא באיכות הביטול.²³ ביאור הדברים²⁴: ההבדל בין הביטול דארץ-ישראל והביטול דבבל הוא כההבדל שבין ביטול במציאות לביטול היש: ביטול במציאות הוא ביטול שבדרך ממילא, שהאדם מתבטל מצד גילוי אור האלוקי המאיר אצלו, ובמילא הוא ביטול עצמי; מה-שאינון-כך ביטול היש הוא ביטול

15) איוב כ"ט, ח. 16) ראה שערי-אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. המשך תרס"ז עמ' ז ואילך. 17) סה"מ תש"ח ס"ע 121 ואילך. ועוד. 18) איכה ג', 17. 19) סנהדרין כד, א. 19) ח"א קל"ב. 20) ישעיה סד, ג. 21) ראה המשך תרס"ז עמ' עח ואילך. 22) ראה גם תו"א מג"א בהוספות ק"ד. 23) ראה גם לקו"ש ח"ז עמ' 172 ואילך. ח"ט עמ' 73 ואילך.

העשוי, דאף-על-פי שאינו מרגיש אור בנפשו, הוא מכניע את עצמו לפני הקב"ה. אבל דווקא בגלל זה – יש מעלה בביטול היש לגבי ביטול במציאות. דהנה בביטול במציאות, הרי סיבת הביטול היא – הרגש האור, דהיות שהוא מרגיש את ה"אין ערוך" של האור האלוקי הרי מצד הרגש זה הוא מתבטל ממציותו, ונמצא שבגוף הביטול מעורבת מציאות האדם; ולפיכך, אף-על-פי שביטול זה חודר את כל כוחות נפשו, אבל מאחר שגם בהביטול נרגשת מציאות האדם, אין זה ביטול אמיתי (באיכות). מה-שאין-כן בביטול היש, אף-על-פי שהוא רק ביטול העשוי, ובמילא גם אחרי שמבטל את עצמו נשארה עדיין ישותו – הרי חיסרון זה הוא רק בכמות הביטול, שהביטול לא נתפשט לכל חלקי נפשו; אבל באיכות, הרי דווקא ביטול זה (הקטן בכמות) הוא גדול ואמיתי יותר מביטול במציאות, לפי שהביטול אינו מצד הרגש הגילוי (היינו מצד מציאות האדם), אלא מצד זה שהוא כופה ומבטל את עצמו לאלוקות. ולפיכך, דווקא על-ידי ביטול היש, הנה במשך הזמן אפשר להגיע לידי כך, שאין לו שום מציאות כלל, עד שכל מציאותו אינה אלא אלוקות. ועל-דרך זה הוא החילוק בין ארץ-ישראל ובבל:

ה. והנה, ככל הדברים האלה הוא גם החילוק בין חסידות חב"ד לחסידות פולין²⁴:

השיטה בפולין הוא – "וצדיק באמונתו יחיה"²⁵, שאין צריכים השגה אלא רק אמונה, וכן עניין ההתקשרות להצדיק אינו על-ידי השגה אלא בחג"ת, התרגשות והתפעלות; מה-שאין-כן בחב"ד תובעים פנימיות²⁶, וגם עניין ההתקשרות הוא על-ידי לימוד תורת הנשיא בהשגה דווקא, שעל-ידי זה נעשה התקשרות בפנימיות.

וזהו גם טעם החילוק בין חסידות חב"ד וחסידות פולין בעניין נתינת שלום לרבו: באמונה – יש יותר אור, ובמילא גם הביטול שמצד אמונה הוא ביטול במציאות ואין צריכים זהירות כל-כך, ולכן בפולין – השיטה ד"צדיק באמונתו יחיה" – נותנין שלום לרבו; מה-שאין-כן השגה – חב"ד – היא ישות ומציאות, ובוה זקוקים זהירות יתירה, ולפיכך נוהגים בחב"ד שאין נותנין שלום לרב. אבל מכל-מקום, דווקא הביטול שמצד ההשגה הוא יותר פנימי ויותר אמיתי. דכאשר ההתקשרות היא רק על-ידי אמונה וחג"ת שבנפש, הרי נמצא שההתקשרות אינה "מגיעה" (ע"ס טשעפעט ניט) להמוחין שלו, ולכן אין זו התקשרות פנימית, כי בפנימיותו (היינו בהשגתו) נשאר מציאות לעצמו;

וזהו גם השייכות בין שני הסיפורים הנ"ל:

24) ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. סה"ש תש"ד עמ' 133. ועוד.
25) חבקוק ב, ד. וראה מכות בסופה. תניא פל"ג.
26) ראה סה"ש תרצ"ו עמ' 97 ואילך. ועוד.

"הוי עז כנמר"

יהודה בן תימא אומר: הווי עז כנמר וקל כנשר, רץ צבי וגיבור כארי - לעשות רצון אביך שבשמים. הוא היה אומר: עז פנים לגהינום ובושת פנים לגן-עדן. יהי-רצון מלפניך ה' אלוקיננו ואלוקי אבותינו, שייבנה בית-המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך (פרק ה, משנה כ)

פירוש רבנו עובדיה מברטנורא:

עז כנמר – הנמר הזה נולד מן חזיר היער והלביאה, כי בעת יחם האריות, הלביאה מכנסת ראשה בסבכי היער ונוהמת ותוכעת את הזכר והחזיר שומע קולה ורובעה, ונמר יוצא מבין שניהן; ולפי שהוא ממזר, הוא עז פנים, אף-על-פי שאין בו גבורה כל-כך. אף אתה הווי עז ולא תתבייש לשאול מרבך מה שלא הבנת, כאותה ששנינו, לא הביישן למד. וקף כנשר – לחזור אחר תלמודך ולא תיגע, כדכתיב, יעלו אבר כנשרים ירצו ולא ייגעו. ורץ צבי – לרדוף אחר המצוות. וגיבור כארי – לכבוש את יצרן מן העבירות. עז פנים – לפי שהעזות ניכר בפנים, כדכתיב (משלי כ"א), העז איש רשע בפניו; לפיכך נקרא עז פנים. שתבנה עירך במהרה בימינו – כלומר [יבמות ע"ט ע"א], כשם שחוננתנו זאת המידה שסימן לזרע אברהם – ביישנים, רחמנים, וגומלי-חסדים, כן יהי-רצונך שתבנה עירך וכו'.

פירוש כ"ק אדמו"ר:

עז כנמר – יש לדקדק בזה, מדוע מביא התנא דוגמה מנמר (ועל-דרך זה שאר החיות – נשר, צבי וארי), ולא אמר סתם שצריכים להיות "עז". זאת ועוד: עזות זו צריכה להיות רק בעבודת ה', "שלא להתבייש מפני בני אדם המלעיגים", וכפי שמוהיר אדמו"ר הזקן "שלא יקנה קניין בנפשו להיות עז-פנים, אפילו שלא במקום עבודתו יתברך", ואם כן הרי זה לא שייך לכאורה לעזותו של נמר, ולשם מה אומר התנא "הווי עז כנמר"?

והביאור בזה:

על הפסוק "מלפנו מבהמות הארץ ומעוף השמים יחכמו" אמרו רז"ל – "אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדים זניעות ממתול וגזל מנמלה" (שניתן בהם חכמה להורות לנו, רש"י). ולכאורה הרי זה דבר פלא: ישראל הם בנים למקום, הייתכן שיצטרכו ללמוד ממתול ונמלה?! ויש לבאר על-פי תורת הבעש"ט הידועה, שמכל דבר שיהודי רואה, עליו להפיק הוראה בעבודת ה', כי תכליתו של כל דבר נברא בעולם היא שיהודי ילמוד ממנו בעבודת הבורא. זהו "הווי עז כנמר": גם מנמר צריכים ללמוד הוראה זו כפי הוראת התורה – כשהוא רואה נמר, חיה מזיקה וטורפת, אומרת לו התורה שלא את זה עליו ללמוד ממנו, אלא עליו ללמוד מעזותו בענייני עבודת ה'.

ויש כאן עניין נוסף: רז"ל אמרו שישאל אלם "עזין שבאומות". וכאן מדובר בעזות כפשוטה, לא אודות עזות בעבודת ה', שהרי עזות בעבודת ה' לא שייכת באומות העולם. ומכיוון שישאל אלם עזין באומות, על כורחך שהמדובר בעזות כפשוטה. מוכן אפוא, שיהודי מוכרח לנצל עזותו הטבעית בענייני קדושה, בעבודת ה', שאם לא כן, תתפרץ העזות בכיוון בלתי רצוי, על-דרך מאמר רז"ל, "האי מאן דבמאדים, יהיה גבר אשיר דמא כו', אי גנבא, אי טבחא, אי מוהלא".

(לקוטי-שיחות, כרך כא, עמ' 283)

הנוסח המלא:

ומגיע לאה"ק ביום בו מתחילין

לשאל על גשמי ברכה,

ואחז"ל [=ואמרו חז"ל] דלחכם די ברמיזא

מצי"ב לצדקה באה"ק ועיין

(תניא) אגה"ק

מצי"ב 180 ש"ח.

כשקביל חכם רפאל את המענה, לקח מיד את ספר התניא, וכחכם שדי לו ברמיזא חיפש את הרמז שהרבי כיוון אליו כדבריו "ועיין (תניא) אגה"ק", שבאו מיד לאחר המילים "מצו"ב לצדקה באה"ק". התשובה הייתה במילים המפורשות המסיימות את סימן ד' באגרת-הקודש:

"ובפרט צדקת ארץ-ישראל שהיא צדקת ה' ממש כמ"ש תמיד עיני ה' אלוך בנה והיו עיני ולבי שם כל הימים והיא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו מעצת החושבים לדחות פעמינו ותעמוד לנו לעד לשום נפשנו בחיים אמיתים מחיי החיים לאור באור החיים אשר יאר ה' פניו אתנו סלה אכ"ר"...

עתה הוכן גם מה שהרבי נתן את 180 הש"ח, כנגד "חיי החיים" המוזכרים בשורות ספורות אלה פעמים כה רבות.

המסר היה ברור, ומיד עם כואו ארצה, התגייס חכם רפאל למערכה, ובהתנדבות גמורה, הוא וחבריו חכמי גרוזיה הביאו לידי כך שאלפים רבים מבני העדה הגרוזינית פעלו ביום הבחירות כרצון הרבי.

"רב פעלים"

בשנת תש"נ עבר חכם רפאל בחלוקת השטרות לצדקה עם בנו הרה"ח ר' אברהם אלאשוילי שעמד לצאת לשליחות בגרוזיה.

הרבי העניק לחכם רפאל מספר דולרים נוספים, העתיר על בנו השליח את ברכתיו הקדושות ואחר-כך נתן לו דולר נוסף ואמר בזה הלשון: "ובפרט בשביל ידידינו ומקורבינו הנמצאים שם, אפילו אלה שנמצאים בפניה נדחת שם, קרובים לארץ-הקודש יותר מארצות-הברית כך כתוב במפה..."

באחד המכתבים כללים-פרטיים הוסיף הרבי בכתב יד קרשו את המילים: "רב פעלים".

במהלך 'כוס של ברכה' בשנת תשד"מ עבר חכם רפאל ובאותה שעה ניגנו את "אחד מי יודע" ברוסית הרבי פנה אליו בשאלה: "הנך מכיר את השיר הזה? נו, תשיר!"

כשחזר חכם רפאל מביקור בגרוזיה בחודש מנחם-אב תשמ"ט ודיווח על כך לרבי, הוא זכה לקבל את המענה הבא:

"נת' ות"ח

ובודאי ימשך לרז עסקני אניש שי

שבאה"ק (ובכל מקום) בכל זה.

ועפ"י הפסק-דין עניי עירך קודמין

בפרט קרוביהם הנ"ל שבאה"ק

והרי הזמן גרמא המלך בשדה וכו'

אזכיר עה"צ [=על הציון] כוח"ט

[=כתיבה וחתומה טובה]

דבר מלכות

ודווקא על-ידי הביטול שמצד השגה, עם היותו ביטול היש לבד, הרי זה ביטול פנימי ואמיתי, עד שבמשך הזמן מתבטל לגמרי, עד שאינו שום מציאות לעצמו, וכל מה שאומר – אומר הרבי ("אלץ וואס ער זאגט – זאגט דער

מבואר בליקוטי-תורה (ר"ה אני לדודי)²⁸. ומשום זה – סיים כ"ק אדמו"ר – צריך להיות העבודה רחודש אלול בשמחה, שהרי כל אחד יכול להגיע לעצמות המלך. בסיום שיחתו, ציווה כ"ק אדמו"ר לתלמידיו

במשך הזמן מתבטל לגמרי, עד שאינו שום מציאות

לעצמו, וכל מה שאומר – אומר הרבי...

רבי"). כי מצד ההתקשרות שעל-ידי השגה, הרי גם השגתו מסורה לרבו, ומונח אצלו כפי כוונת הרבי.

הישיבה שחזורים דא"ח בהבתי-כנסיות, שידברו בהבתי-כנסיות בעניין המעלה דחודש אלול, אשר משום זה צריך להיות בשמחה – אריינטאנצן אין דעם פריילעכן יאהר.

* * *

(קטעים מהתוועדות שבת-קודש פרשת ראה, מברכים החודש אלול, היתשי"ג. יתורת-מנחם – התוועדויות: היתשי"ג, חלק שלישי (ט), עמ' 143-149 – בלתי מוגה)

1. כ"ק אדמו"ר ביאר באורך²⁹, אשר בחודש אלול מאירים י"ג מידות הרהמים לכולם, כמשל מלך היוצא לשדה, אשר אז רשאים ויכולים כל מי שרוצה להקביל את פניו,

(28) נעתק מכתאון חב"ד* חוברת ג עמ' 6. (29) פ' ראה לב, ואילך.

(*) ושם (ע' 11) הובא עוד עניין שנאמר בהתוועדות זו בעניין - לפנים משורת הדין: אמרו חז"ל (בבא-מציעא ל"ב) לא חרבה ירושלים אלא לפי שהעמידו דבריהם על דין תורה, היינו שלא נהנו לפנים משורת הדין. ולכאורה ייפלא ביותר, וכי בשביל זה שלא נהנו לפנים משורת הדין, מביע עונש גדול כזה, עונש החורבן? אלא הפירוש הוא: החורבן היה מצד שאר עבירות, אלא שאם היו נוהגים לפנים משורת הדין, היתה אז גם ההנהגה מלמעלה אתם לפנים משורת הדין (ראה גם עיון-יעקב לעיון-יעקב בבא-מציעא שם).

ביכולתו להביא גאולה תיכף ומיד!

תוספת כוח ועידוד בכללות עבודת היהודי

המעשה הוא העיקר – היינו, שבעמדנו כשבת מברכים חודש אלול, שאז נמשכת ברכה והמשכה בנוגע לכל ענייני חודש אלול – הרי זה הזמן המתאים להחליט להוסיף בכל ענייני העבודה המרומזים בראשי תיבות ד"אלול", היינו, כללות העבודה דג' הקווין דתורה, עבודה וגמילות-חסדים, ביחד עם הקדמת עבודת התשובה.

ונוסף לזה – גם עניין הגאולה, היינו, שכבר בהתחלת העבודה מודיעים ליהודי שתכלית העבודה היא – הגאולה, שעל-ידי זה נפעל תוספת כוח ועידוד בכללות עבודתו, ביודעו שביכולתו להביא את הגאולה תיכף ומיד – "היום אם בקולו תשמעו", הן הגאולה הפרטית שלו, והן הגאולה הכללית דכל בני-ישראל.

(מהתנועות שבת-קודש פרשת ראה, מברכים החודש אלול ה'תשמ"ב; 'התנועות' ה'תשמ"ב, כרך ד, עמ' 2055 – בלתי מוגה)

"לפתע תופפים שנמצאים בבית-המקדש עם משיח-צדקנו"...

כאשר יהודי מתנהג באופן שמרחם על הזולת כו', שזוהי כללות העבודה דצדקה וגמילות-חסדים, "טוב לבריות" – אזי נמשך כללות עניין הרחמים דלמעלה כו', ותוצאה מזה – כללות עניין הגאולה דכלל ישראל.

וכשם שנתנית הצדקה צריכה להיות "מיד", כפסק-דין השולחן-ערך דלעיל, מובן, שכן הוא גם בנוגע לעניין הגאולה (שזוהי הצדקה שנותן הקב"ה) – היינו, שישנו פסק-דין בתורה שהקב"ה אינו יכול לדחות את הגאולה אפילו לרגע אחד בלבד, אלא עליו להביא את הגאולה "מיד", ובלשון חז"ל בנוגע ליציאת מצרים: "לא עיכבן המקום אפילו כהרף עין", שזהו שיעור זמן פחות מ"רגע כמימרא"! וכן הוא בנוגע לגאולה העתידה – עליה נאמר, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". וכפסק-דין הרמב"ם: "מיד הן נגאלין".

וכמדובר כמה פעמים אודות המבואר בכמה מקומות – בראשונים ובאחרונים וכו' – ש'משיח-צדקנו יכול לבוא בעצם יום השבת!...

ומכיוון שמדובר אודות הגאולה האמיתית והשלמה – מובן, שאין זה באופן שבימים השבת נמצאים ב"ברוקלין", ולאחרי צאת השבת עולים על "אוורון", ונוסעים כמה וכמה שעות עד שמגיעים לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הבית ולבית-המקדש – שהרי אין זה אמיתית ושלמות העניין ד"מיד", כי אם שבשעתא חדא ורגעא חדא "כאפט מען זיד" [= תופפים לפתע] שנמצאים בירושלים עיר הקודש, בהר הבית ובבית-המקדש השלישי, ביחד עם משיח צדקנו.

(משיחת שבת-קודש פרשת ראה, מברכים החודש אלול ה'תשמ"ג – 'התנועות' ה'תשמ"ג, כרך ד, עמוד 1936)

להקים את בית הכנסת ואיך לקבץ לשם את כל יוצאי גרוזיה ולהביא אותם לידי כך שיראו את הבית הזה ככתובתם האמיתית.

חכם רפאל ביקר אצל הרבי פעמיים נוספות באותו עניין, האחת, לרגל 'הנחת אבן הפינה', והשנייה ב'חנוכת הבית' שאורגנה בכונה-תחילת בסמיכות לשנת השמונים של הרבי – י"א בניסן תשמ"ב.

עדות נוספת ליחסו המיוחד של הרבי לחכם רפאל, משתמעת מהעובדה שהפעם האחרונה שבה הרבי ציווה לשיר באמצע ההתנועות, היתה בשמחת-תורה תשמ"א – שנת הקהל. בעיצומה של ההתנועות הרבי אמר: "נמצא כאן החכם של אחינו בני ישראל מגרוזיה והסמוכות שלה, הנמצאים עתה בארץ-הקודש יבוא וישיר ניגון משלהם", ואז פנה לחכם רפאל וביקשו לפצוח בשיר. חכם רפאל החל לשיר בספונטנית "מפי א-ל יבורך ישראל, אין אדיר..." וכשסיים הרבי הורה לו לומר "לחיים" על כוס גדולה.

הרבי מגייס למערכה - ברמז...

בשנת תשד"מ ערך חכם רפאל ביקור נוסף בחצר הרבי, והפעם עם רעייתו הרבנית תחי'. לקראת שובם חזרה לארץ עמד חכם רפאל עם רעייתו הרבנית ליד חדר הרבי, והרבי איחל להם "נסיעה טובה, להתראות ובשורות טובות". הרבי ביקש מחכם רפאל למסור "פרישת-שלום לכל הקהילה בארצנו הקדושה".

בשנת תשמ"ט, כאשר חסידי חב"ד גויסו בצו הרבי לטובת רשימת ג', שהה חכם רפאל בחצרות קודשנו ופעל שם לטובת הכולל לעולי גרוזיה. באחד הימים באותה תקופה פנו אליו מנהלי המערכה בבקשה לשוב ארצה לפני המועד שתיכנס.

לקראת נסיעתו ארצה, ביום ו' במרחשוון תשמ"ט, קיבל מהרבי 'פתק' מופלא שמלמד רבות על אופינה של אותה מערכה, להלן

הסכמתו וברכתו הקדושה לכניסתו של אהרן שי' (שהיה אז בן חמש-עשרה) ללימודים בישיבה, ובכך תמה ה'יחידות' הזו, שהיתה האחרונה באותו חודש תשרי".

שביעות-רצון ממנהגי הקהילה

במהלך ה'יחידות' ביקש הרבי שיתארו לפניו את מנהגי יהודי גרוזיה במהלך השבת-קודש. הם תיארו כפרוטרוט איך שעה לפני הדלקת נרות היו מתאספים כולם לאמירת תהילים, אמירת שיר-השירים במנגינה. זמירות בתפילה, אמירת תהילים לפני התפילה בשבת-קודש, שיעור תורה ודרשה שנמשכה כשלוש שעות, סעודה שלישית ושירות ותשבחות. הרבי האזין לדברים ופניו הביעו שביעות-רצון בלתי רגילה!

הוראה מעניינת מסר הרבי בשעה שתיארו בפניו את ה'חברה' של היהודים המבוגרים 'תפארת זקנים' אשר יושבים במשך היום ואומרים תהילים, חוק-לישראל ולומדים משניות. הרבי שיבח את המפעל קרא להמשיך בו, אבל הוסיף שיש לתת ליהודים אלה תשלום!

קירובים ויחס מיוחד

בשנים הבאות קיבל חכם רפאל מהרבי הנחיות רבות לגבי דרכי הפעולה בקרב יהודי גרוזיה בארץ ובגרוזיה עצמה. בכל הזדמנות אפשרית הגיע חכם רפאל ל-770, ותמיד זכה לקירובים וליחס מיוחד. דמותו ידועה לכול כמי שתמיד העלה חיוך רחב על פניו הקדושות של הרבי, בכל הזדמנות שהוא נראה לפני הרבי.

באחד מביקוריו של חכם רפאל אצל הרבי, נכנס ל'יחידות' שהוקדשה כולה להקמתה מחדש של קהילת יוצאי גרוזיה ברובע קווינס שבני-יורק.

באותה 'יחידות' הדריכו הרבי וירד לפרטי-פרטים. הרבי, למשל, ייעץ איך וכיצד יש

"חכמים יש מספיק"...

לפני חזרתם ארצה נקבעה להם 'יחידות'. חכם רפאל נכנס עם חכם יעקב, וה'יחידות' ארכה שעתיים והתנהלה בלשון-הקודש.

סיפר חכם רפאל: "בעיקרו של דבר, הרבי התעניין במצבה של יהדות גרוזיה. תחילה הרבי התעניין ישירות במצב היהודים בגרוזיה, ובהמשך דיבר על מצב העולים בארץ. כשעברנו לדבר על פעילותנו, ביקש רבי יעקב מהרבי לפטור אותו מפעילות למען הכלל, כדי שיוכל לשבת באוהלה של תורה, הוא אמר לרבי בערך כך: 'די לי במה שעשיתי עד כה, שהסתובבתי מעיר לעיר ומישוב ליישוב, אולי כעת הגיע כבר הזמן שאשב בעצמי ואלמד תורה'...

"הרבי ענה: 'אתם כבר במילא מחזיקים במשרת רב, הנכם כבר רבנים, אלא שהנכם רוצים להיות רבנים גדולים יותר; רבנים יש הרבה בישראל; דיינים גם מהם יש הרבה בישראל; חסרים לי רק פעילים שיפעלו במעשה בפועל. רצוני שתפעלו בקרב אלו שעלו ארצה בהשפעתכם, וכשם ששמרתם עליהם ועל יהדותם בגרוזיה, תמשיכו לפעול עמם ולשמור עליהם גם בארץ-הקודש'.

"לגבי מנהגי העדה אמר הרבי בתוקף: 'תמשיכו בדיוק כשם שנהגתם שם, כולל נוסח התפילה והניגונים, שיישאו לפי מנהגכם ומנהג אבותיכם כל השנים. תנהיגו 'אל תיטוש תורת אמן', ואז הרבי נתן דוגמא מעשית: 'מה שאתם אומרים במוצאי-שבת 'אגדלך', 'אל תירא' וכו' – תמשיכו לומר, כדי שלא יחשבו שניתן לשנות'.

"בהמשך 'יחידות' פרשנו לפני הרבי את בעייתנו – שאנו נמצאים בין הפטיש והסדן: לו היינו מאחרים את עלייתנו ארצה, היינו נתונים בסכנה. הק.ג.ב. היה מיד חושד בנו שאנו ממתניים עד שכולם יעלו ארצה בהשפעתנו ואז מתכננים לעלות בעקבותיהם. במקרה כזה היתה קיימת סכנה שרבים מפשוטי

העם היו טוענים נגדנו – אם העלייה ארצה היא אכן מצווה גדולה, מדוע אינכם עולים. מאידך, בעלותנו לארץ, השארנו את יהדות גרוזיה ללא רועה (כאן עליי להדגיש שלא הציונות ולא הסוכנות העלו את יהודי גרוזיה ארצה, אלא רק אנו, חכמי יהדות גרוזיה).

"הרבי השיב: הצמח-צדק אמר 'כשהספינה עלולה לטבוע ויש אפשרות להציל את נוסעיה, הקברניט מוריד קודם-כל את כל הנוסעים ורק לאחר מכן יורד בעצמו'. הבנו שבזה הרבי ביטא את דעתו הקדושה, שמלכתחילה היינו צריכים לרחות את יציאתנו ככל האפשר. לאחר הפסקה של רגע הרבי המשיך: 'תכתבו לשם שבעלי-התפילה והחכמים, המוהלים והשוחטים שהשארתם שם אכן יישארו שם, ואתם מצידכם תדאגו לשמור על קשר-מתמיד עמם ועם יהודי גרוזיה, וכיוון שכבר יצאתם, עליכם לפקח ולשמור על גזלת יהדותם של כל העולים'."

באותו ביקור ב-770 נכנסנו ל'יחידות' פעם נוספת: "פעם נוספת נכנסנו אני ובני אהרן ו'יחידות' זו דובר בעיקר עליו. רציתי שיהגה בתורה כמה שנים ליד הרבי ממש. כאן עמדה לפניי בעיה. ידעתי שהלימודים בניו-יורק התקיימו רק באידיש (ומקצתם באנגלית), ואילו אהרן ידע רק גרוזינית ולשון הקודש, ולא ידענו איך יסתדר. לעומת זאת, בפרק הזמן הקצר שהיינו ב-770, אהרן הספיק לעבור בהצלחה את המבחנים לשיבת תומכי-תמימים המרכזית ואפילו מצא לו חברותא, ר' יקותיאל ראפ. שאלתי אפוא את הרבי באותה 'יחידות' מה לעשות עם בני-בכורי. בתגובתו פנה הרבי ישירות לאהרן: 'אבל כאן לומדים באידיש ובאנגלית, איך תסתדר?'. בנקודה זו עניתי אני במקום בני, שאהרן מצא ב"ה חבר שיועד גם אידיש, גם אנגלית וגם לשון הקודש. הרבי פנה לאהרן והשיב לו במילים הבאות 'מאחר שאבא מסכים וראש הישיבה מסכים וגם אתה רוצה זאת, הריני מברך אותך שתהיה חסיד ירא שמים ולמדן'. בדברים אלה הרבי נתן את

די לחכימא ברמיזא

"נמצא כאן החכם של אחינו בני ישראל מגרוזיה והסמוכות שלה, הנמצאים עתה בארץ-הקודש, יבוא וישיר ניגון משלהם" □ כך התייחס הרבי לחכם הראשי ליהדות גרוזיה, הרה"ג הרה"ח חכם רפאל אלאשווילי ז"ל □ על עליית יהודי גרוזיה לארץ-הקודש ועל הקשר החם והקירובים שיחכם רפאלי זכה להם מצד הרבי

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

חמד יברכהו ה'. וראה באיגרות הנ"ל תיאורים נלבבים מההצלחה בגרוזיה].

"נו, באו מגרוזיה?..."

בחדוש סיוון תשכ"ז יצאו שלושת האחים מיכאלשווילי מגרוזיה, ובי' בתמוז הגיעו לארץ-הקודש.

בחדוש תשרי תשכ"ח נסעו האחים לחצר הרבי. בהתוועדות יום ב' דראש-השנה, לאחר שהרבי אמר את המאמר ד"ה 'והיה ביום ההוא ייתקע בשופר גדול וגו'', בעוד הקהל שר ומנגן ומרים בידו כוסיות "לחיים" להתברך מהרבי, פנה הרבי לפתע להרב ר' שמואל לויטין, הביט בו בפנים בוהקות ואמר לו: "נו, באו מגרוזיה?" – ור' שמואל היה בהתרגשות ובשמחה.

דולרים ו'משקה' מהרב

יום לפני ערב ראש-השנה, כשהגיעו ל-770, נתבקשו (על-ידי המזכיר הרה"ח הרב יהודה-לייב שיחי' גרונר) לסור לחדרו של המזכיר הרה"ח הרב חמ"א חודקוב. כשנכנסו אמר להם: הרבי מסר בעבורכם שלושה שטרות של דולר עבור כל אחד ובקבוק משקה, הכול מסרתי לר' שמואל לויטין (ע"ה).

בליל שמחת-תורה תשכ"ז הזכיר הרבי ברמז את שלוחי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לגרוזיה ואת שלוחי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ אשר הרחיבו את העבודה (השווה: 'ספר השליחות', קה"ת, תשמ"ז, עמ' 275).

ביתר שאת וביתר עוז החלה הפצת החסידות בין הספרדים בימי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נייע – על-ידי שיגור שלוחים לעדות אלו... ולאחר-מכן בתנופה ובעוצמה גדולה יותר בימי כ"ק מו"ח אדמו"ר... בהתרחבות ובהתפשטות.

באותה התוועדות או בהתוועדות סמוכה (כמסופר בספר 'זכרונות יעקב' מהרב יעקב מיכאלשווילי, כפר-חב"ד, תשס"א) פנה הרבי אל החסיד המפורסם רבי שמואל לויטין ע"ה ואמר לו: "בשנה הבאה, בעזרת ה', יהיו כאן מיהודי גרוזיה".

[במאמר המוסגר נבחר את הקשר להרב לויטין על-פי מכתבו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נייע (איגרות-קודש, כרך יא, עמ' ל): והודעתי לידידנו הר"ש שי' לעויטין... להיות כי כל ענייני גרוזיה הולכים על-ידי ידידנו הנ"ל אשר הוא נחשב לראש המדינה. ובמקום נוסף (שם, כרך א, עמ' קצו: הר"ש שי'.. כאשר החיה את אחינו בית ישראל ה' עליהם יחיו במדינת גרוזיע אשר עשה מארץ מלחמה כרם

מסוימת, על-כּל־פּנים) אצל נציגי מפא"י ואפילו אצל חברי מפ"ם, ודווקא אותו החוג של חמישה-שישה אנשים הייחודיים שיגר לראש משרד הקליטה – אשר נמנה על חברי מפ"ם – בטענת "הייתכן לאפשר לחוגים חרדיים קיצוניים לטפל בקליטת עולי גרוזיה", ואשר יש לסלק את הייחודים קיצוניים" מלטפל בהם.

[לאמיתו של דבר, אותם שזכו לכינוי "חרדים קיצוניים" אינם מגיעים אפילו לקרסוליהם של יהודי גרוזיה שעמדו יותר מחמישים שנה במסירות־נפש בפועל...]

הרבי הוסיף לזעוק:

אותם נציגים דתיים משתמשים בשם דת ישראל (ובשם כל אותם מאה אלף בוחרים שהצביעו למענם בבחירות!) לדאוג שיהודי גרוזיה לא ייקלטו בידי יהודים יראי-שמים. במקום לפעול כפי שמתבקש מתפקידם (כנציגים דתיים) שליהודי גרוזיה ייבנו בתי־כנסת מתאימים (ולא יאלצו להתפלל במקלטים), ומקוואות (לא יאלצו לכתת רגליהם בנסיעה למרחקים), הרי כל זה לא בוער להם, יש להם שהות לדחות זאת!... חושבים הם שכן יישארו־חן בעיני נציגי מפ"ם... מה"קולות" של יהודי גרוזיה הם יכולים כבר לשכוח בימי הבחירות, יהודי גרוזיה יזכרו היטב איזה התנהגות (אכזרית) הם זכו לקבל מאותם נציגים!

הרבי הגביה את קולו וצעק:

לא יאומן כי יסופר! יהודים דתיים הולכים לאנשי מפ"ם לשכנעם לגזור מיהודי גרוזיה את הטיפול והמגע של יהודים שומרי תורה ומצוות. בכך הם חוזרים על הטעות שנעשו בשנים שעברו בפרשיות ילדי מרוקו, אלג'רי ותימן. סבורים הם שהדברים נשכחו (כמו דברים שנשכחים אחרי עבור י"ב חודשים), בפירוש אין הדברים כן: קול דמי ילדי טהרן ובניהם ובני בניהם "צועקים אלי מן האדמה" עד סוף כל הדורות!... בעיית יהודי גרוזיה הינה דבר איום ונוגעת לאלפי יהודים יקרים... ועל־אחת־כמה־זכמה בעיית מיהו יהודי הנוגעת לארבעה־עשר מיליון יהודים!...

ה'חכמים' אצל הרבי

בספר הג"ל (זכרונות יעקב' עמ' 147) מסופר כי במהלך הייחודות' שלו, שאל הרבי

"למרות השעה המאוחרת" – מספר הרב מיכאלשווילי בספרו הג"ל, עמ' 164 – "נכנסנו לחדרו של הרב לויטין אשר קיבל אותנו בחום ובלבביות רבה. שעה ארוכה חקר אותנו מהנעשה במשפחתנו. הרב לויטין היה מאוד נרגש בראותו את קיום נכואתו של הרבי מתממשת. הוא חילק לנו את הדולרים ובקבוקי ה'משקה', והורה לנו לחלק את ה'משקה' לבחורים. הרב לויטין עצמו פתח בקבוק ושתה עמנו 'לחיים'. כולנו הצטרפנו ופצחנו בריקוד שנמשך עד השעות הקטנות של הלילה. מאוחר יותר נודע לנו כי הרבי המתין כמה שעות עד שהגיעה הידיעה על בואנו, ואז נתן דולרים ו'משקה' בידי הרב חורקוב".

באותו ראש־השנה ביקש הרבי שהעולים מעבר למסך־הברזל יעלו על הבימה ויעמדו לצדו בזמן התקיעות.

קליטת יהדות גרוזיה

דברים נוקבים על הצלת יהודי גרוזיה השמיע הרבי בהתוועדות שבת־קודש פרשת ויגש, ז' בטבת תשל"ב (שיחות־קודש תשל"ב, כרך א, עמ' 597-596):

עולי גרוזיה שעמדו בניסיון, עד כדי מסירות־נפש, למעלה מחמישים שנה, צועקים "נתנו לנו לחנך ילדינו על־פי דרך התורה והמצוות, לכל־הפחות כמו שהיה באפשרותנו במשטר הקומוניסטי".

כשמושיבים אותם מפוזרים, בסביבה לא־דתית, בסביבה של חילול־שבת היפך הצניעות וכו', אזי בדרך ממילא שוללים מהם אפשרות זו. על־פי ההלכה, כשילדה קטנה (בגיל או בדת) נמצאת בסביבה שבה כל בנות־גילה לבושות בבגדים לא צנועים, היא נחשבת כ'אנוסה' להתלבש כמותם. הדברים אמורים גם לגבי שמירת שבת וכו'. מאונס כזה יהודי גרוזיה לא ידעו אפילו במשטרו של סטאלין, לכן בקשתם היא שיתנו להם אפשרות להתיישב כולם יחד במקום אחד, באופן שיהיה ביכולתם להתנהג ולחנך את ילדיהם כפי שהיה בגרוזיה.

צעקתם זו כבר עמדה להתקבל (במידה

יעקב ולחכם רפאל ואמר להם שהרבי מבקש שייכנסו מיד לחדרו.

חכם רפאל: "נכנסנו לגן־עדן העליון והרבי קידם את פנינו במילים 'ברוך הבא'. אחרי זה דרש בשלומנו ושאל איך האכסניה (התארחנו בביתו של הרה"ח ר' מיכאל סלאוויץ), ואמר שרצה רק לדעת אם הכל בסדר, ולבסוף בירך אותנו: 'לשנה טובה ומתוקה, ושלא יצטרכו עוד לזיוות מרוסיה ויהיה קיבוץ גלויות על־ידי משיח צדקנו'.

"לא חלפה אלא חצי שעה, והנה יצאה הוראה מהרבי באמצעות המזכיר הרב קליין, שהרה"ח הרב דוד שיחי' רסקין יהיה המלווה שלנו בכל מקום שאליו נבוא ונלך, ותחילה ייסע עמנו ל'אוהל'. למחרת היה אמנם יום שישי, ערב ראש־השנה, שאז בלאו הכי כולם עולים לאוהל הקדוש (ראש־השנה חל באותה שנה ביום השבת וכיום ראשון), אך הרבי רצה שניסע כבר ביום חמישי. הרבי נימק זאת בעובדה שאנו אחרי טיסה, ולמחרת יהיה צפוף מאוד באוהל, ולכן מוטב שנלך היום.

"בשבת קודם יום־טוב ראשון של ראש־השנה נתנו לנו עליות, והיחס המיוחד שזכינו לו התבטא בהיבטים רבים. בהתוועדות היו מושיבים אותנו מאחורי הרבי. במהלך אחת מההתוועדות באותו חודש תשרי אמר הרבי לחכם יעקב לפתוח בניגון, וחכם יעקב פתח בשיר 'מי הוא זה ואיזהו, זה אלי ואנוהו', ומאו ניגון זה מושר בקביעות בחצר הרבי.

"במוצאי שמחת־תורה, סימן לי הרבי לשיר. פתחתי בשיר 'אל תירא עבדי יעקב' והרבי עודד בידו הקדושה. מאוחר יותר, הרבי ציווה על החזן ר' משה טלישבסקי לבוא לאכסניה שלנו ולהקליט אותנו בשירתנו. אגב, באותו חודש תשרי שהו אצל הרבי גם חכם גבריאל מודזגראשווילי, מזקני חסידי חב"ד בגרוזיה, וחכם מיכאל טטרוואשווילי, שהיה מתלמידי הרה"ח רבי אברהם סלאוויץ הי"ד".

את המחבר בעניין יהודי גרוזיה המבקשים לעלות לארץ־ישראל, ומעוררים על־דבר הוויות מארץ־ישראל – ודברי הרבי: "אתה הרי מאמין שיש ריבון עולמים, ויש בורא לעולם, ובעזרת ה' הכל יסדר, בלי בעיות!". בערב פורים תשל"ב הגיעו לארץ־הקודש חכם יעקב דובראשווילי ע"ה ותלמידו חכם רפאל אלאשווילי. את פרטי הדברים סיפר בשעתו, בראיון שהעניק ל'כפר חב"ד' (גליון 685), ועליהם נוסף עוד כהנה וכהנה מפי בניו שיחי':

בשדה התעופה בלוד ציפתה להם, בהוראת הרבי, קבוצה של חסידי ועסקני חב"ד בראשות הרב אפרים וולף... ומיד לאחר־מכן החלו לבוא לקבל את פניהם אנ"ש מנחלת הר חב"ד... לקראת י"א בניסן, קיבל הרב אפרים וולף הורעה מהרבי להורות לחכם יעקב וזוגתו וכן לחכם רפאל וזוגתו לנסוע לרבי, שלקח על עצמו גם את הוצאות הנסיעה. חכם רפאל פתח בהכנות. מאחר שהיה מטופל בילדים קטנים, לא יכל לצרף לנסיעה את זוגתו הרבנית, והחליט לצרף במקומה את בנו הרב אהרון, שהיה אז בן חמש־עשרה (וכיום מראשי הכולל ליהדות גרוזיה בלוד). בעודו מתכוונן לנסיעה, באה הוראה מהרבי לדחות את הנסיעה לתשרי תשל"ג. בחול־המועד פסח באותה שנה, בתשל"ב, המוסדות בראשות הרב אפרים וולף עמדו לערוך בנחלת הר חב"ד כינוס גדול ומרכזי לכל יוצאי גרוזיה, והרבי רצה שחכם רפאל יישאר וידבר שם.

כחצי שנה לאחר שעלו ארצה, יומיים לפני ראש־השנה תשל"ג, נסעו לרבי. חכם רפאל ובנו ביחד עם חכם יעקב ע"ה נחתו בניו־ירוק ביום רביעי בלילה, וכבר בבוקר שלמחרת זכו להתפלל במניין של הרבי. בקריאת התורה "במקום כהן" עלה חכם יעקב ע"ה, בעלייה השנייה עלה חכם רפאל ול'שלישי' עלה הרבי, כרגיל.

כשהרבי נכנס לחדרו אחרי התפילה, קרא המזכיר הרה"ח הרב בנימין שיחי' קליין לחכם